

RECHTSTHEORIE

RECHTSGESCHIEDENIS

AAK20137394

C.J.H. Jansen

Een van de oudste reeksen in de Nederlandse rechtswetenschap is de 'Geschiedenis der Nederlandsche Rechtswetenschap', uitgegeven onder verantwoordelijkheid van de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen (KNAW). Het eerste boek verscheen al in 1937. Aanvankelijk kende de serie vooral overzichten van de rechtsbeoefening van een bepaald rechtsgebied, zoals de geschiedenis van de wetenschap van het strafrecht en strafprocesrecht voor de codificatie (geschreven door J.Ph. de Monté Verloren) en na de codificatie (met als auteur W.P.J. Pompe), de geschiedenis van de wetenschap van het staatsrecht (van de hand van C.W. van der Pot) of de geschiedenis van de wetenschap van het handelsrecht (geschreven door A. van Oven). Het lag ook in de bedoeling een boek uit te geven over de geschiedenis van de wetenschap van het Romeinse recht voor de codificatie. Een dergelijk werk zou een sisyphusarbeid zijn. De wetenschappelijke beoefening van het Romeinse recht vond allereerst plaats aan de universiteiten. De Republiek der Verenigde Nederlanden kende er vijf: Leiden, Franeker, Groningen, Utrecht en Harderwijk. Het Romeinse recht was tot de codificatie van het burgerlijke recht in het begin van de 19e eeuw het belangrijkste vak op het tableau. De universiteiten hadden bovendien een lange geschiedenis met soms Europese coryfeeën, zoals Ulrik Huber (1636-1694), Gerard Noodt (1647-1725) en Johannes Voet (1647-1713), die vaak een groot (in het Latijn geschreven) oeuvre hebben opgebouwd. Wie van de huidige generatie studenten kent hun werk niet? Daarnaast waren er voor 1811 uiteraard ook nog beoefenaars van de wetenschap van het Romeinse recht buiten de universiteit, zoals Cornelis van Bijnkershoek (1673-1743), president van de Hoge Raad van Holland en Zeeland. Het is dan ook niet geheel verbazingwekkend dat het boek over de geschiedenis van de wetenschap van het Romeinse recht voor de codificatie tot op heden nog niet is verschenen.

De Commissie van de KNAW, verantwoordelijk voor de uitgave van de 'Geschiedenis van de Nederlandsche Rechtswetenschap', besefte uiteraard dat het schrijven van een dergelijk boek een zware opgave was. Daarom heeft zij in 1976 besloten 'een betrouwbaar bibliografisch apparaat' te doen verschijnen, gebaseerd op het project 'Bibliografie Nederlandse Rechtswetenschap 15e-18e eeuw'. De geestelijke vaders van dit project waren prof. G.C.J.J. van den Bergh (Utrecht) en prof. R. Feenstra (Leiden). De op te zetten bibliografie moest een nauwkeurige lijst worden van de publicaties van een hoogleraar, die ten minste gedurende vijf jaar had gedoopt aan een van de Nederlandse universiteiten in de Republiek der Verenigde Nederlanden (de grens was dus 1811, het jaar dat de Franse keizer Napoleon de Nederlanden inlijfde bij Frankrijk). De publicaties

moesten wel van wetenschappelijke aard en gedrukt zijn, en bevatten dus niet – om twee voorbeelden te noemen – wetteksten of brieven. Het aandachtsgebied was niet beperkt tot gedrukte publicaties over het Romeinse recht, maar richtte zich op alle rechtsgebieden. Een dergelijke lijst met verifieerbare boekdata was, zeker in een tijdvak waarin de digitalisering nog niet zo ver was voortgeschreden, een belangrijk hulpmiddel voor het uiteindelijke desideratum, een nog tot stand te brengen inhoudelijk boek over de wetenschap van het Romeinse recht voor 1800. Een publicatie kreeg in beginsel pas een plaats in de bibliografie na 'autopsie', de daadwerkelijke raadpleging van het boek. Het lag in de bedoeling van de voor het project verantwoordelijke Commissie van de KNAW om ook bibliografieën uit te brengen van hoogleraren die waren verbonden aan het Atheneum Illustre van Amsterdam en Deventer (dit waren niet-universitaire instellingen van hoger onderwijs), en van enkele bekende niet-universitaire juristen. Dit deel van het project zal vermoedelijk wel nooit uitvoering meer krijgen.

Het eerste boek uit de reeks verscheen in 1984: *Bibliografie van hoogleraren in de rechten aan de Leidse universiteit tot 1811*, samengesteld door M. Ahsmann en R. Feenstra, met medewerking van R. Starink. Het werk bevatte niet alleen de titels van de publicaties van de alfabetisch gerangschikte Leidse hoogleraren, maar ook enige andere informatie per item, waaronder – niet onbelangrijk – de bibliotheek waar de publicatie was te raadplegen. De hoogleraren, zo bleek, kregen een plaats in het deel betreffende de universiteit waar zij hun carrière hadden beëindigd. De bibliografie van Noodt bijvoorbeeld staat dus in het Leidse deel en niet in dat van Utrecht of Franeker, waar hij ook heeft gewerkt. Het tweede deel uit de reeks verscheen een kleine tien jaar later (in 1993): *Bibliografie van hoogleraren in de rechten aan de Utrechtse universiteit tot 1811*, samengesteld door M. Ahsmann, met medewerking van R. Feenstra en C.J.H. Jansen. Dit boek bevatte tevens aanvullingen op het Leidse deel. Weer tien jaar later (in 2003) vond de publicatie plaats van het derde deel uit de reeks: *Bibliografie van hoogleraren in de rechten aan de Franeker universiteit tot 1811*, samengesteld door R. Feenstra, met medewerking van M. Ahsmann en Theo Veen. En nu, opnieuw 10 jaar later, vindt het bibliografisch apparaat van de hoogleraren verbonden aan de Nederlandse universiteiten tot 1811 zijn voltooiing. In november ziet het licht: *Bibliografie van hoogleraren in de rechten aan de universiteiten van Groningen en Harderwijk tot 1811*, samengesteld door B.S. Hempenius-van Dijk, met medewerking van (de inmiddels overleden) R. Feenstra, J.H.A. Lokin en A.L. Hempenius. Natuurlijk is er discussie mogelijk over de meerwaarde van gedrukte bibliografieën in het digitale tijdperk (dat zal dan ook gebeuren tijdens een klein symposium ter gelegenheid van het uitkomen van het boek), maar wie zich bezighoudt met de geschiedenis van de rechtswetenschap ten tijde van het *ancien régime*, heeft een betrouwbare en zo goed als volledige 'gids' in druk tot zijn beschikking van het werk van bijna alle hoogleraren die tot 1811 in Nederland hebben gewerkt. Ik vind dat nog steeds een geruststellende gedachte.